

Találkozás szemtanúkkal

Párban dolgoztatjuk a tanulókat. Megkérjük a párokat, hogy egy találkozás kapcsán némajátékban egyszerű – 4-5 elemből álló – mozgatsort hozzanak létre. A mozgatsor pontos és visszajátszható legyen! A többiekkel elmeséltjük, mit láttak. Jó emlékezetfejlesztő nyelvi játék.

Kellékek

A tanár a térben egyszerű tárgyakat helyez el. Ezek a tárgyak mutatják a megelőző cselekménysor eredményét. Ezt a képzeletbeli cselekménysort kell rekonstruálni a fiataloknak. Például:

- felborított szék, újság a földön
- üres üveg, vízzel teli pohár
- egy félbe maradt szó a táblán

Játék versekkel és filmekkel

Jacques Prévert hallatlanul egyszerű versei (pl. a Reggeli című verse), Chaplin és Buster Keaton pergő cselekményű némafilmjei kimeríthetetlen tárházat képezik a **passé composé** használatát elmélyítő gyakorlatoknak, játékoknak.

Egy kis „szakértősködés”

Gyakran játszom tanítványaimmal a Lingva Kiadó szakértőit. Erre akkor van leginkább szükség, amikor egy nagyobb nyelvtani anyag összefoglalásához érkezünk, és szükség van a végső rendszerezésre. A **passé composé** elég terjedelmes anyag, s mielőtt elsajátítottunk könyvelnénk el, egy nagy állami megrendelésnek teszünk eleget: egy 14-15 éves fiataloknak szóló nyelvtankönyvnek kell megírunk a **passé composé** című fejezetét.

A fejezetnek

- logikusan felépítettnek,
- a téma minden problémájára kitérőnek,
- frappáns példákkal ellátottnak,
- figyelem felkeltőnek, ezzel együtt vizuálisan minden igényt kielégítőnek kell lennie.

Ezzel a közös munkával zárul a **passé composé**ra vonatkozó drámaközeli játékok sora. Kreatív, játékos, és új aspektust kínál a fiataloknak: a félelemkeltő nyelvtani szabályokra felülről is lehet nézni!

Beavatás a Trafóban

Kaposi László

Diákok ülnek jobbra a Trafó stúdiójának néhány, kissé hevenyészetten berakott széksorán, 2008. október 17-én. A szervezők azt ígérik, hogy „beavatnak a kortárs művészeti „beavatás” világába”. Hogy a programban többek között lesznek beszélgetések, előadások a színházi, táncszínházi „beavatásról” – a kortárs művészeti programokhoz kapcsolódó oktatási programok formáiról, céljairól és lehetőségeiről...

Van hely bőven. Rajtuk kívül néhány tanár, egy-két színházi, talán egy újságíró is – szervezők majdnem annyian, mint a felnőtt résztvevők. Fülke a szinkrontolmácsnak – akkora térben, ahol a suttogást is hallani lehet. Kapjuk a rádiós fejhallgatót, de furcsa sztereóhatás működik: fel sem kell tenni azt, a terem felében így is lehet a tolmácsot is hallani. Mintha a technikai apparátus nagyobb térre, például egy színházteremre készült volna, ahol van esetleg külön légtér (egy másik szoba) a tolmácsnak.

Előadók: azok, akiket meghívtak előadni a szervezők – hogy milyen alapon válogattak, ez sajnos nem derül ki, még pár óra múltán sem. Sőt, ez ügyben előadóról előadóra váltva egyre bizonytalanabb lehet a vendég: annak, aki most éppen beszél, annak mi köze van a beavatáshoz? És egyáltalán van-e köze valamiféle beavatáshoz? Mi köze, vagy van-e köze – példának okáért – a színházi beavatáshoz? Néha a kérdést sajnos még keményebben kellett megfogalmazni, és nem belső késztetésből: tudja-e egyáltalán az előadó, hogy miről van itt szó, van-e valamilyen nézete, képe, gondolata a beavatás kapcsán?

A meghívásokról bizalmas információ: Honti György, aki elég régóta – amióta színészként találkozott ezzel Ruszt József színházában – foglalkozik beavató színházzal, ajánlkozott a szervezőknél, de nem kértek tőle előadást. Hívtak viszont német képzőművészeti projektfelelőst, angol táncos szolgáltató műintézmény titkárárt (valami ilyesmi lehetett a lendületes fiatal hölgy munkája, avagy projektfelelős lehetett ő is... a projekt varázsszó volt ezen a délelőttön – ennyiszor csak a mágiában fordulhat elő). Délutánra pe-

dig hívtak holland csoportot, játszani, magyarokat feldolgozni („a foglalkozás témája: a nézés ereje és a színház”).

És a hazaiak közül kissé indiszponált vagy éppen felkészületlen előadókat. Vidovszky Györgyöt láthatuk/hallhattuk már jobb formában, sokkal összeszedettebben is beszélni olyasmiről, amit csinál, amivel foglalkozik. De formaidőzítés ide vagy oda: mindenképpen praktikus lett volna, ha arról beszél, ami a nap meghirdetett témája. Mert hogy az övé volt a nyitó előadás. Valamiért úgy szokás: ha konferenciára gyűlnek össze emberek, akkor az első hozzászóló megpróbál átfogó képet adni a témáról. Vagy ha ezt nem tudja megtenni (mert mondjuk nem ezzel foglalkozik, mással tölti napjait stb.), akkor nem vállalja a nap nyitó előadását.

A második előadó, Angelus Iván nehezen felejtethető élménnyé vált teljes szétesettségével, mondandója töredezettségével és átgondolatlanságával. Az „önmagamról többet tudnék mesélni, mint a témáról”, vagyis arról, amiről kéne, mert az első érdekel, a második meg nem, nos, ez nem számít a legjobb előadói hozzáállásnak. (Rendszeresen kiszólt a szinkrontolmácsnak, miközben rajta nem volt fejhallgató, vagyis fogalma sem volt arról, hogy jól fordítják-e súlyos mondandóját vagy nem.) Nagyon nehezen, de azért kikövetkeztethető volt egy kép: Angelus valamilyen formában, talán a táncosokat képző iskolájával vagy anélkül, táncos beavató foglalkozásokat tartott iskolákban. Hogy ezeken mi történt, az a kapkodó sztória közben nem vált világossá.

És innen indult a program lefelé a lejtőn.

A már említett Honti György rendszeresen feltett kérdései (minden félórás eladás után), amelyekkel értelmezni szerette volna, többnyire az eladók helyett, a beavatásról vallott nézeteiket és gyakorlatukat – ezek a kérdések törték meg időnként a nyugalmat és a mély hallgatást. Egyáltalán nem biztos, hogy Honti (mint említettük, Ruszt József beavató színházára visszavezetett) nézetei általánosan elfogadottak lennének, de ő átgondolta a beavatáshoz való viszonyát. Míg a szervezők és a nap előadói ezt a szívességet nem tették meg.

Vajon miféle beavatása lehet, lehetett a szervezőknek? Az és annyi, ami ezen a címen az utóbbi öt évben a Trafóban történik? Többször is elhangzott részükről, hogy ők itt és most elindítanak valamit, valami újat, párbeszédet a beavatásról, de annyira, úgy tűnik, nem foglalkoztatta már őket a téma, hogy utána nézzenek, mi is történt eddig ezen a területen, ebben a témakörben Magyarországon. Pedig messzemenően nem előzmény nélküli bármiféle beavatásról szóló beszélgetés itthon. A szervezők is megsejthették, hogy bár több művészeti ágat próbáltak érinteni, itt igazából a színházi beavatásnak lehet kiemelt szerepe: még ezen az olyan, amilyen programon belül is mennyiségi mutatóival ez a terület vált hangsúlyossá. Ha a művészeti területek közül csak ezt, vagyis a színházat emelem ki, akkor nem csak az említett Ruszt József rendezői munkásságának egy része, hanem a TIE majdnem két teljes hazai évtizede is arról szól, hogy vannak alkalmazott és bevált formák ezen a területen. De a kísérletek számbavétele sem először történik meg: az utolsó nagy fellángolásra ez ügyben a Magyar Színházi Társaság öntött langyos vizet. Középponttal tíz évvel ezelőtt Müller Péter Sziámi kezdeményezésére a Városligeti fasori épületben többször is lehetett tanácskozni, vagyis találkozhattak azok, akiknek valamiféle más akarási szándéka és gyakorlata volt a gyerekekkel, fiatalokkal végzett színházi munkában, s mivel Ruszt-hatásként a kőszínházak világában a beavató színház elnevezést ismerték, hát sokan ezt a megnevezést választották. Be is adott magáról mindenki mindenféle anyagot, a tevékenységet ismertető leírást –, ezeket a jelen sorok szerzője gondozta és juttatta el a nevezett társasághoz. Ahol aztán persze nem történt a csomaggal, a hazai törekvések aktuális leírásával semmi sem. (Jó lenne, ha legalább meglenne az irattárban: lassan kortörténeti dokumentummá érik.)

A külföldi vendégek után hazai elméleti előadások jöttek: a pszichológus szerepzavara: nem tudta, hogy kiknek fog előadni (házbeli, kulturális menedzser, meglehetősen nem kellett volna messzire mennie a szervezési információkért), s végül is a jelenlévők mindenben, életkorilag, végzettségben, képzettségben stb. vegyes csapatából a középiskolásokat választotta célközönségnek, mintha mindenki középiskolás lenne, s nekik beszélt: egyszerűsítve, zsargonban, színvonalban is – „tök jó”. Mit ne mondjak: nem volt ez több szinten élvezhető... Aztán váratlanul, minden előjel ellenére színvonalat hozott a program, a nap egyetlen igazi előadását: Wessely Anna megírta és némi izgalommal fel is olvasta írását: pontos és fontos mondatokat hallhattunk tőle: írása lapunk jelen beszámolót követő oldalain olvasható.

A „műsor” a délutánban, másfélórás ebédszünet után (direkt nagyétküeknek, akiknek másfél óra kell ehhez) folytatódik. Az ígéret, amelynek valóra válását már nem vártam meg: a holland előadás, s ahhoz egy magyar feldolgozó program. Ezt már a szervezők által kitartóan konferenciának nevezett rendezvény legelső előadója, Vidovszky György rögvést mentegette, mondván nem az igazi körülmények között lesznek, nem teljes az előadás, a program sem az lesz, vagyis aki ilyesmit akar látni, az inkább a Kócsagot nézze a Kolibriben: nos, hát kérésének eleget teszünk, azt nézzük meg, s nem ezt.

És ígéret volt még a szervezőktől szombati kerekasztal-beszélgetésre is: merthogy a lötyögős első nap – benne a már említett másfél órás ebédszünet – miatt két napra húzták szét azt, ami egyben sem lett volna igazából sok. Biztos volt erre a lehetetlen megoldásra valami okuk: talán a rangos támogatók így adtak pénzt: ma gyakori, hogy nem szakmai szempontok határoznak meg egy-egy rendezvényt, hanem a pályázatok kiírásai, amelyek nyilván nem lehetnek programra és személyre szabottak, általánosságukban pedig gyakran ostobaságokra készítenek jobb sorsra érdemes embereket. A jelen esetben nem tudjuk a szervezői balfogás-sorozat okát: azt azonban igen, hogy a tervezett program bőven belefért volna egy napba.

Mint ahogy azt sem tudjuk, nem értjük, hogy a Budapesti Őszi Fesztivál részévé tett program kapcsán miért nem keresték meg azokat, akik érintettek: sem személyeket, sem intézményeket, sem szervezeteket. Jómagam is úgy kerültem oda, hogy még a tavasszal olvastam Népszabadság színházi tárgyú mellékletében, hogy a Trafó a beavatással akar foglalkozni egy májusi rendezvényén. Nos, október lett belőle, amikor ismerőseim elküldték az internetes címet: a „tudtok-e ti erről?” kérdéssel együtt.

Nem tudtunk. Mintha titkolni akarták volna (és végül is igazuk lett: amit megcsináltak, azt jobb lett volna teljesen titokban tartani). Abból a pénzből, amit erre a rendezvényre rá lehetett (kellett?) költeni – a már említett szinkrontolmácsolástól a külföldiek felesleges ideröptetéséig – egy tisztességes szakmai színvonalú programot is lehetett volna szervezni. És akkor jogos lett volna a szokásos „marketing”: utólag ugyanis több cikk jelent meg erről a rendezvényről: mintha történt volna valami.

Ebben az alternatív világ semmivel sem jobb az államilag fenntartottnál, vagyis a gazdagabban dotálnál: megy a nyomulás a tévében, sajtóban, akkor is, ha történetesen semmit nem ér a program, az előadás. Utólag kell megtörténné tenni?

Szóval kár az egészért...

Beavatott szervezőkkel a beavatás fontossága egy sor be nem avatott számára kiderülhetett volna.

Beavatás

Wessely Anna

A művészetfilozófusoktól megtanultuk, hogy a művészetről való tudásunkra, a művészeti diskurzusra támaszkodva állapítjuk meg, hogy az akár ránézésre megkülönböztethetetlen tárgyak közül melyik műalkotás és melyik csupán közönséges tárgy; hogy esetleg ugyanaz a szöveg a szép-, avagy a tudományos irodalomba tartozik-e stb. A művészet fogalmában összefogott igen különféle gyakorlatok mindegyike jellegzetes konvenciókra támaszkodik vagy legalábbis hivatkozik egy-egy mű vagy produkció során. Ezeknek a hozzávetőleges, ismerősségen alapuló ismerete nélkül a művészeti alkotásként való azonosítás elmarad, s úgy járunk, mint Arthur C. Danto nevezetes példájában a fafejű Testadura, aki nem látja be, tehát nem is látja, hogy Rauschenberg *Ágy* című munkája – noha pontosan úgy néz ki, mint egy kissé összedúlt ágy – nem ágy, amibe akár bele is feket, hanem műalkotás, amely őt egészen másfajta viselkedésre szólítja fel: összpontosított vizuális figyelemre, saját benyomásai és a vélt művészi szándék értelmezésére, a felismerni vélt művészi szándék megvalósítása sikerének vagy kudarcának a mérlegelésére.

Ezt az ismerősségen alapuló tudást, azaz a közönséges tárgyak és események, illetve a művészeti tárgyak és események megkülönböztetésének gyakorlati készségét szinte észrevétlenül sajátítjuk el még gyermekkorban, fikció és valóság megkülönböztetésének képességével együtt. Ráadásul valamennyi művészeti ágban kialakult a műalkotás és a mindennapi életvilág elkülönítésének formai kelléktára, mely segíti, sőt előírja ezt a megkülönböztetést. Ezek a kellékek – a képkeret, a posztamens, a színpad, a függöny, a filmvetítés kezdetét jelző gongszó, az elsötétülő nézőtér és a kigyulladó rivaldafény, a karmester felemelt pálcája stb. – mintegy keretbe foglalják, elhatárolják környezetétől a művet, és a kereten belüli történésekre és formákra irányítják a jelenlévők figyelmét, akiket ezzel a gesztussal egyben közönséggé avatnak. Miféle létforma a hallgatóságé, a nézőközönségé? Hol van a helye? Nyilván a kereten kívül, de mégsem a mindennapi életvilág terében, hanem egy sajátos köztes, liminális térben, melyet az adott művészeti történet vagy látvány jelöl ki a számára. Ha ezt észre sem veszi, vagy észreveszi, de mint erőszakot elutasítja, esetleg nem vállalja a megszokott fogódzkodók elengedésével járó kockázatot, akkor pusztán külön viselkedést, többé-kevésbé idegenszerű tárgyakat, hangzásokat, rá nem tartozó közléseket tapasztal. Ha viszont átlép ebbe a liminális térbe, akkor mint a felnötté avató szertartáson áteső ifjú, olyan tapasztalatokat szerez, olyasmit él át, ami nem tartozik sem az egyik, sem a másik világhoz, hanem csak ebben a köztes térben és csak az ő élményeként létezik. Nem tájékozódik, nem ismereteket szerez, nem „vesz fel” új in-